

Remissyttrande - Offentlighetsprincipen eller insynslag och den kompletterande promemorian Offentlighetsprincipen med lätttnadsregler för mindre enskilda huvudmän i skolväsendet

SKR har beretts möjlighet att lämna synpunkter på betänkandet Offentlighetsprincipen eller insynslag (SOU 2024:28) och den kompletterande promemorian Offentlighetsprincipen med lätttnadsregler för mindre enskilda huvudmän i skolväsendet Dnr U2024/01169).

Sammanfattning av ställningstaganden

- **SKR tillstyrker** den del i utredningen som handlar om att genomföra offentlighetsprincipen hos enskilda huvudmän inom det skollagsreglerade området.
- **SKR tillstyrker** utredningens förslag om att fysiska personer som bedriver offentligt finansierad skollagsreglerad verksamhet inte ska omfattas av offentlighetsprincipen.
- **SKR tillstyrker** vidare att endast handlingar som hör till den offentligt finansierade delen av verksamheten ska omfattas av offentlighetsprincipen.
- **SKR avstyrker** förslaget om en lag om insyn hos privata aktörer på skolområdet.
- **SKR avstyrker** förslaget om lätttnadsregler för mindre enskilda huvudmän.

Utredningens olika förslag

I betänkandet och den kompletterande promemorian presenteras olika förslag. Dessa är att offentlighetsprincipen ska gälla även för enskilda huvudmän, två alternativa förslag till lag om insyn hos enskilda huvudmän inom skolväsendet. I promemorian föreslås därutöver en offentlighetsprincip för enskilda huvudmän med lättnader för de huvudmän som har högst två enheter.

SKR:s sammanfattande bedömningar

Offentlighetsprincipen hos privata aktörer på skolområdet

SKR tillstyrker förslaget. Offentlighetsprincipen är en grundlagsskyddad rättighet som innebär att allmänheten har rätt att ta del av allmänna handlingar hos myndigheter och andra offentlighetsprincipens organ. Enligt utredningens förslag skulle offentlighetsprincipen utvidgas till att gälla även för enskilda huvudmän som bedriver utbildning med offentlig finansiering. Av betänkandet framgår att detta skulle innebära att sådana skolor skulle behöva lämna ut allmänna handlingar på begäran, såsom protokoll, rapporter, korrespondens, avtal, fakturor, betyg, omdömen och anmälningar. Skolorna skulle också behöva föra ett offentligt diarium, där de registrerar alla inkomna och upprättade handlingar.

SKR anser att offentlighetsprincipen bör införas hos privata aktörer inom skolväsendet, eftersom den är ett viktigt inslag i det svenska samhället och en grundläggande rättighet för medborgarna. SKR menar att offentlighetsprincipen bidrar till att stärka demokratin, rättsstaten, yttrandefriheten och informationsfriheten, samt att främja en öppen och ansvarsfull förvaltning. Dessutom kan en ökad insyn bidra till att skydda offentligt finansierad verksamhet från att användas för välfärdsbrottslighet. Offentlighetsprincipen regleras i grundlagen och har ett starkt konstitutionellt skydd. Den är ett uttryck för den demokratiska principen om öppenhet och insyn i den offentliga makten och förvaltningen.

SKR bedömer att det framför allt är offentlighetsprincipens krav på skyndsamhet i hanteringen som blir särskilt svårt för mindre huvudmän, oavsett huvudmannaskap, att efterleva. SKR menar därför att det kan finnas anledning att se över om kravet på skyndsamhet kan ges lättnader för mindre huvudmän för att se till så att mindre aktörer inte utsätts för orimliga påfrestningar.

SKR tillstyrker utredningens förslag om att fysiska personer som bedriver offentligt finansierad skollagsreglerad verksamhet inte ska omfattas av offentlighetsprincipen. SKR bedömer att denna avgränsning är rimlig och ligger i linje med tidigare bedömningar, eftersom fysiska personer inte har samma organisatoriska struktur eller resurser som juridiska personer för att hantera de krav som offentlighetsprincipen medför.

SKR tillstyrker vidare att endast handlingar som hör till den offentligt finansierade delen av verksamheten ska omfattas av offentlighetsprincipen. Detta motiveras av behovet att skydda känslig information som inte är relevant för offentlig finansiering, samtidigt som man säkerställer att insyn och transparens upprätthålls inom de områden som involverar offentliga medel.

Lag om insyn hos privata aktörer på skolområdet, två utformningar

SKR avstyrker förslaget om en insynslag i båda utformningarna. Huvudförslaget begränsar både vilka områden som informationen skulle omfatta och vilka handlingstyper som skulle omfattas. I en alternativ utformning begränsas inte handlingstyperna.

En insynslag är en lag som ställer krav på att vissa typer av organisationer ska lämna ut viss information om sin verksamhet på sin webbplats eller på annat sätt. Enligt utredningens förslag skulle en insynslag införas för enskilda huvudmän som bedriver utbildning med offentlig finansiering. Detta skulle innebära att sådana skolor skulle behöva lämna ut information om sin ekonomi, personal, styrelse, ägare, ledning, kvalitetsarbete, resultat och betyg. En begränsning av handlingstyper skulle ange vilka slags dokument som ska lämnas ut inom de angivna områdena. Insynslagen är därmed mer begränsad och specifik i sin tillämpning än offentlighetsprincipen.

SKR menar att en lag om insyn hos enskilda huvudmän inom skolväsendet inte i tillräcklig grad skulle uppfylla det angivna syftet, då det enbart är vissa specifika uppgifter som skulle bli offentliga. En lag om insyn hos enskilda huvudmän i skolväsendet skulle inte heller utgöra en del av grundlagen, såsom offentlighetsprincipen gör. Den skulle därför ha ett svagare rättsligt skydd än offentlighetsprincipen och kunna ändras genom vanlig lagstiftning.

Offentlighetsprincipen med lätttnadsregler för mindre enskilda huvudmän i skolväsendet

SKR avstyrker förslaget. Av promemorian Offentlighetsprincipen med lätttnadsregler för mindre enskilda huvudmän i skolväsendet framgår följande. Förslaget omfattar huvudmän som har högst två enheter (förskoleenheter, skolenheter eller fristående fritidshem) och skulle innebära att många fristående skolor, med föreslagna lätttnadsregler, skulle omfattas av undantaget. Det gäller även de enskilda huvudmän som ingår i en koncern där koncernföretagen sammantaget är godkända som huvudman inom skolväsendet för högst två sådana enheter. För dessa mindre huvudmän ska vissa lätttnader i förhållande till tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen ges. Dessa huvudmän skulle i stället omfattas av skyldighet att lämna ut sådan information som nämns i förslaget om insynslag.

Trots de möjliga fördelarna med lätttnadsregler bedömer SKR att det finns flera skäl till att offentlighetsprincipen inte bör förenas med sådana undantag. Lätttnadsregler kan urholka det grundläggande syftet med offentlighetsprincipen, som är att garantera full insyn i offentligt finansierad verksamhet. Om vissa aktörer får undantag från vissa krav, kan det skapa brister där väsentlig information hålls tillbaka från allmänheten.

Införandet av lätttnadsregler kan även orsaka ojämlikhet mellan olika skolhuvudmän. Större huvudmän skulle behöva följa strängare regler, medan mindre huvudmän skulle få lätttnader, vilket kan leda till en orättvis konkurrenssituation. Det kan även leda till olika bedömningar över tid över vilka huvudmän som omfattas, då såväl enheter som enhetsbegreppet förändras på olika sätt.

Juridiska konsekvenser

Utredningen har granskat de juridiska aspekterna av ett införande av offentlighetsprincipen eller en insynslag i enskilda huvudmän. Utredningen konstaterar vidare att det inte finns något hinder i grundlagen för att utvidga offentlighetsprincipen till enskilda huvudmän, eftersom de utför en verksamhet av allmänt intresse som är jämförbar med den offentliga sektorns. Utredningen anser att det inte heller strider mot EU-rätten eller Europakonventionen att ställa krav på öppenhet och insyn i fristående skolor, eftersom det finns ett legitimt syfte att skydda elevernas, vårdnadshavarnas och allmänhetens intressen, samt att främja demokrati och rättssäkerhet i utbildningssektorn.

SKR bedömer att införande av offentlighetsprincipen är proportionerlig och nödvändig för att uppnå en ökad insyn och transparens, och att det inte

innebär en oproportionerlig eller oskälig inblandning i skolornas friheter och rättigheter.

Ekonomiska konsekvenser

Utredningen har även analyserat de ekonomiska konsekvenserna av att införa offentlighetsprincipen och en insynslag i enskilda huvudmän. Man bedömer att förslagen skulle medföra vissa administrativa kostnader för skolorna, framför allt i samband med hanteringen av allmänna handlingar och begäran om utlämnande av sådana. Utredningen föreslår dock att skolorna ska få ersättning för dessa kostnader från staten, i enlighet med den princip som gäller för andra aktörer som omfattas av offentlighetsprincipen. SKR står bakom utredningens förslag.

SKR anser att förslagen inte skulle ha någon negativ inverkan på skolornas konkurrenskraft eller attraktivitet, eftersom de skulle gälla lika för alla skolor oavsett huvudman.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande